

Zeven hokjes om te doorbreken

Huub Nelis

Elke ochtend staat bij alle voordeuren van OSG De Meergronden in Almere-Haven altijd iemand van de schoolleiding. Dat helpt tegen te laat komen, want elke leerling weet zich gezien en wordt, soms met humor en soms op strenge toon toegesproken als ze na de tweede schoolbel slenterend de school in komen. Maar ook zie je iedere dag hoe het met leerlingen gaat en kijk je er in een kwartiertje een paar honderd even letterlijk in de ogen. Ik heb drie jaar aan die deur gestaan als tijdelijk rector van deze brede en hele diverse school. In het begin waande ik me in een documentaire: een gesluierd meisje loopt naar binnen met een jurk tot over haar sneakers, gevolgd door een meisje met Antilliaanse *roots* en een rokje ver boven haar knieën, waarna een jongen uit een Zweedse jeugdfilm, wit sluikt haar met appelwangetjes, naar binnen rent. Ze begroeten elkaar met een groepshug, want ze zijn bevriend. Op een school waar geen enkele groep in de meerderheid is, kijken jongeren minder naar kleur en achtergrond. Op deze school zitten 1250 leerlingen die thuis meer dan 50 verschillende talen spreken. Sinds vorig schooljaar volgen leerlingen in klas 1 en 2 met alle niveaus door elkaar (van vmbo-kader tot en met het vwo) de gymlessen, tekenlessen, dramalessen en de lessen wereldburgerschap. In deze zogenaamde mixklassen hebben de meeste leerlingen vaak geen idee welk niveau hun klasgenoten volgen als het gaat over wiskunde of Engels. Dat is niet relevant voor ze.

Verschillen in het echte leven

Hebben we daarmee de drempels en verschillen tussen leerlingen verkleind? Ik heb daar veel over nagedacht. Er zijn zo waanzinnig veel verschillen tussen jongeren en zo veel hokjes waar we kinderen in stoppen. En er zijn vele bubbels waar jongeren bewust voor kiezen, omdat ze zich comfortabel voelen bij leeftijdsgenoten met veelal dezelfde achtergrond. Als we in deze tijd praten over gemengde scholen hebben we het er meestal over hoe we leerlingen van verschillende onderwijsniveaus met elkaar in contact kunnen brengen. De bijvangst van het mengen van onderwijsniveaus is heel vaak ook dat jongeren met een verschillende sociaaleconomische achtergrond elkaar na de basisschool ook blijven ontmoeten. Maar het voorkomen van onderwijssegregatie gaat veel verder. Hoe zorgen we dat jongeren met verschillende religieuze en culturele waardenpatronen elkaar ontmoeten? Of dat jongeren met gezondheidsuitdagingen, autisme, ADHD of zware handicaps ook deel uitmaken van een reguliere schoolomgeving? Wat we willen bereiken is dat jongeren op school opgroeien in een omgeving die de diversiteit van de samenleving weerspiegelt, zodat ze goed zijn voorbereid op 'het echte leven'. Om dat mogelijk te maken vragen we van docenten een uitzonderlijke inspanning: zij moeten al die verschillen in een klas begeleiden en zorgen dat elke leerling op zijn of haar niveau wordt uitgedaagd en zich bovendien veilig voelt.

Een discussie over lhbtqi+, Israël of euthanasie is veel makkelijker in een klas zonder leerlingen met bepaalde geloofs- of cultuurachtergronden, of juist met alleen maar leerlingen met hetzelfde normen- en waardenpatroon. Op mijn school in Almere mochten de tweedeklassers van alle niveaus elke periode met elkaar workshops kiezen. De docent die een aantal weken iets wilde gaan doen met de beginners Latijn, kwam me in paniek vertellen dat heel veel leerlingen van vmbo-kader Latijn hadden gekozen en dat hij niet wist hoe hij daar in een groep met ook vwo-leerlingen vorm aan moest geven. Hij dacht dat alleen vwo'ers hiervoor zouden kiezen.

Onderwijslaagjes

In Nederland verdelen wij onze kinderen al op 12-jarige leeftijd in zeven verschillende onderwijsniveaus, zeven hokjes. Meestal zijn ze volledig van elkaar gescheiden, zeker de uiterste niveaus: praktijkonderwijs en vmbo-bbl enerzijds en havo-vwo-gymnasium anderzijds. Geen land ter wereld heeft op die leeftijd zoveel verschillende onderwijslaagjes. Om te zorgen dat iedereen in deze samenleving een beetje dezelfde waarden met elkaar deelt, heeft de overheid daarom burgerschap op elke school verplicht gesteld. Maar een discussie over criminaliteit, solidariteit of over de waarde van godsdienst blijft nogal abstract als je die alleen voert met een groep die globaal dezelfde achtergrond heeft. De enige manier om echt te leren van verschillen, is om die verschillen elke dag tegen te komen en te leren accepteren dat die verschillen ook altijd zullen blijven bestaan. Alleen op die manier leren jongeren ruimte te geven voor andere meningen en levenswijzen.

De indeling loslaten

In Zweden en Noorwegen zitten leerlingen tot 16 jaar samen in een klas waar ze met elkaar zowel autotechniek als Frans krijgen. Jongeren van verschillende onderwijsniveaus gaan pas daarna toewerken naar een meer praktische of theoretische variant van hun eindexamen. In Nederland zijn we veel te bang dat jongeren daardoor 'niet genoeg leren', omdat we onderwijs te veel benaderen als cognitief systeem. Zeker het voortgezet onderwijs moet meer gaan over samenwerken en jongeren ruimte geven voor het volgen van hun eigen interesses. Als we dat als basis nemen, wordt het veel makkelijker om echte gemengde scholen te maken en de indelingen van ons systeem los te laten: de zeven hokjes van het cognitieve niveau, maar ook leeftijd, religie en cultuur. Geef jongeren binnen het onderwijs meer ruimte om met elkaar de wereld te ontdekken.

Huub Nelis is oprichter van bureau Youngworks dat zich richt op het bereiken van jongeren. De afgelopen drie jaar was hij rector van scholengemeenschap De Meergronden in Almere en vanaf november 2023 is hij directievoorzitter van Mbo college Zuid van het ROC van Amsterdam en Flevoland.

Met Machteld de Jong schreef hij *Help, onze school is gekleurd!* (Nijgh en Van Ditmar, 2018) over diversiteit in het onderwijs. Met Yvonne van Sark schreef hij de bestseller *Puberbrein binnenstebuiten* en in september 2023 verscheen een herziene editie van hun boek *Motivatatie en het puberbrein* met extra aandacht voor het begeleiden van pubers na de coronacrisis.